

عنصر اخلاق در برنامه‌درسی ملی

دکتر محمدمهدی اعتصامی

چاره‌اندیشی نماید. ظرف آموزشی این اهداف اخلاقی (که آن‌ها را در اینجا برشمردیم) کلیه برنامه‌های درسی است و به دو درس قرآن و تعلیمات دینی اختصاص ندارد. بر این اساس و مجموعه درس‌ها، از جمله درس‌های علوم تجربی، ریاضی انسانی باید در تحقق این اهداف برنامه‌ریزی و ایفای نقش کنند. البته درس تعلیم و تربیت دینی و معلمان این درس وظیفه‌ای سنگین‌تر برعهده دارند؛ زیرا تکمیل و متمیم فضائل و مکارم اخلاقی از اهداف اصلی برنامه درسی دینی تلقی می‌شود و پدران و مادران از این درس انتظار بیشتری دارند و معلم دینی را الگوی اخلاقی و تربیتی فرزندان خود می‌دانند. از این‌رو برنامه‌ریزان درس دینی و قرآن باید برای مصادیق و مفاهیم ذکر شده در اهداف اخلاقی برنامه‌ریزی کنند و معلمان گرامی با رفتار و عمل و تدریس خود، دانش‌آموزان را برای آراسته شدن به آن فضائل یاری نمایند. فضائل اخلاقی ذکر شده در این اهداف عبارت‌اند از: تقوای الهی، صدق، صبر، احسان، رأفت، حسن خلق، شجاعت، حیا، خویش‌داری، قدرشناسی، رضا، عدالت، قناعت، نوع‌دوستی، تکریم والدین و معلم، ارج گذاشتن به کار و علم‌آموزی و... .

تأکید بر این فضائل گویای آن است که تدوین‌کنندگان برنامه درسی ملی توجه به این دسته از فضائل را ضروری تر تلقی کرده‌اند و از مجریان می‌خواهند که فعالیت تربیتی خود را بر آن‌ها متمرکز نمایند. با فعالیت مؤثر همه مسئولان و متصدیان تربیت در آموزش و پرورش امیدواریم که جوانان ما به این ارزش‌های اخلاقی بگروند و به رفتاری متناسب با این ارزش‌ها دست یابند.

در الگوی هدف‌گذاری برنامه درسی ملی، پنج عنصر «تعقل»، «ایمان»، «علم»، «عمل» و «اخلاق» جایگاه بنیادی دارد. به‌همین جهت، اهداف کلان برنامه‌های درسی براساس این پنج عنصر تدوین شده است. به عبارت دیگر، برنامه‌های درسی در مجموعه درس‌ها و در طول دوره‌های تحصیلی باید به‌گونه‌ای سامان یابند و به اجرا درآیند که دانش‌آموزان به شایستگی‌های معینی در تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق برسند. اهداف موردنظر در حوزه اخلاق عبارت‌اند از:

- رعایت تقوای الهی در تمام شئون زندگی فردی و اجتماعی
- تعهد به ارزش‌های اخلاقی از جمله صدق، صبر، احسان، رأفت، حسن خلق، حیا، شجاعت، خویش‌داری، قدرشناسی، رضا، عدالت، قناعت، نوع‌دوستی و تکریم والدین و معلم در شئون و مناسبات فردی و اجتماعی
- ارزش قائل شدن برای کار و معاش حلال و داشتن روحیه تلاش مستمر
- ارزشمند دانستن عالم، علم‌آموزی و یادگیری مادام‌العمر
- تقدّم بخشیدن منافع ملی بر گروهی و منافع جمعی بر فردی
- ارزش قائل شدن برای مخلوقات هستی و محیط‌زیست
- التزام به اصول و ارزش‌های اخلاقی در استفاده از علوم و فناوری‌های نوین.

نگاهی به جامعه نوجوان و جوان و ارزیابی از رفتارهای آنان، به ما نشان می‌دهد که بخشی از نوجوانان و جوانان ما در معرض برخی از آسیب‌های اخلاقی قرار گرفته‌اند و آموزش و پرورش، به‌عنوان نهاد اصلی تعلیم و تربیت نظام اسلامی، باید برای این مسئله